

15. Mülteci öğrencilerin üniversite eğitim süreçlerinde Türkçeyi kullanma durumları¹

Yakup ALAN²

Bekir Sıddık KILIÇ³

Sadık DURAN⁴

APA: Alan, Y. & Kılıç, B. S. & Duran, S. (2023). Mülteci öğrencilerin üniversite eğitim süreçlerinde Türkçeyi kullanma durumları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 250-264. DOI: 10.29000/rumelide.1346204.

Öz

Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenen mülteci öğrencilerin üniversite eğitim süreçlerinde Türkçeyi kullanma durumlarına ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanan bu araştırma, Kilis 7 Aralık Üniversitesinde lisans eğitimlerine devam eden 10 mülteci öğrenci ile yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim desenine göre tasarlanan çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan ve Türkçe öğretimi alanında görev yapan iki öğretim üyesinden uzman görüşü alınarak son şekli verilen yarı-yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Mülteci öğrencilerle birebir gerçekleştirilen görüşmeler aracılığıyla ulaşılan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Mülteci öğrencilerden alınan görüşler ve tavsiyelerden hareketle mülteci öğrencilerin eğitim öğretim süreçleri, Türkçe düzeylerinin yeterlikleri, Türkçe düzeylerini geliştirme yöntemleri, Türkçe yeterlik durumlarından dolayı yaşadıkları sorunlar konularında düşünceler ortaya konmuştur. Sonuç olarak mülteci öğrencilerin Türkçe düzeylerinin üniversite eğitimi için yeterli olmadığı, Türkçe düzeylerini geliştirmek adına Türkçe TV, dizi, film, müzik dinledikleri/izledikleri, iletişim dili olarak Türkçe düzeylerinin şartlara göre değiştiği, duyuşsal özelliklerinin Türkçe kullanmaları üzerinde rolü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma sonuçlarından hareketle bazı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mülteci öğrenciler, Türkçenin ikinci/yabancı dil olarak öğretimi, dil yeterlikleri, dil sorunları

Refugee students' use of Turkish in university education processes⁵

Abstract

This study, which aims to obtain the opinions of refugee students who learn Turkish as a second/foreign language about their use of Turkish in university education processes, was conducted

¹ Bu makale, 2. Uluslararası Muallim Rifat Bilge Eğitim Sempozyumunda sözlü olarak sunulan aynı isimli bildirinin geliştirilmiş hâlidir.

ETİK: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Araştırma ve Etik Kurulu tarafından 24.05.2022, 2022-12 sayılı kararla etik izni verilmiştir.

² Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilisli Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD (Kilis, Türkiye), alanyakup@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9888-1357 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 17.07.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1346204]

³ Arş. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilisli Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD (Kilis, Türkiye), bskilic@kilis.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3959-1867

⁴ Arş. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD (Kilis, Türkiye), sadikduran@kilis.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4436-6410

⁵ II This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled with the same name orally delivered at the 2nd International Muallim Rifat Bilge Education Symposium.

with 10 refugee students continuing their undergraduate education at Kilis 7 Aralık University. The data of the study, which was designed according to the phenomenology design, one of the qualitative research methods, were obtained through a semi-structured interview form prepared by the researchers and finalized by receiving expert opinions from two faculty members working in the field of Turkish language teaching. The data obtained through one-to-one interviews with refugee students were subjected to content analysis. Based on the opinions and recommendations received from refugee students, opinions on the education and training processes of refugee students, the adequacy of their Turkish levels, the methods of improving their Turkish levels, and the problems they experience due to their Turkish proficiency status were put forward. As a result, it was revealed that refugee students' Turkish level is not sufficient for university education, they listen to/watch Turkish TV, TV series, movies, music in order to improve their Turkish level, their level of Turkish as a language of communication varies according to the conditions, and their affective characteristics play a role in their use of Turkish. In addition, some suggestions are given based on the results of the study.

Keywords: Refugee students, teaching Turkish as a second/foreign language, language competencies, language problems

Giriş

Ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sayısında son yıllarda önemli artışlar gözlemlenmiştir. Bu sayının artışı Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasının ve Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) teşviklerinin yanı sıra dış konjonktürden kaynaklanan yoğun göçün de etkisi olmuştur. Nitekim ülkemize ağırlıklı olarak iç savaş sebebiyle Suriye başta olmak üzere Irak ve Afganistan gibi ülkelerden de mülteci akını olmuştur. Bu mültecilerin bir kısmı Batılı ülkelere geçmek üzere Türkiye'ye gelirken, bir kısmı da kalıcı ya da uzun vadeli ikamet için gelmiştir. Ülkemizde geçici koruma statüsünde olan mültecilerden bir kısmı ülkelerindeki durumun geri dönüşlerine yakın vadede imkân vermemesi sebebiyle farklı yaşam alternatiflerine başvurmaktadır. Şöyle ki başlangıçta ölümden kaçış, yaşam endişesiyle sığınılan ülkemizde artık barınma, geçim sağlama ve geleceğe dönük planlamalar açısından eğitim de önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda Irak'ta yaşanan savaş, Suriye iç savaşı, Arap Baharı ve Müslüman ülkelerdeki Taliban olayları, bu ülke insanların ve gençlerinin yurtdışında eğitim görme ve farklı ülkelere göç etme isteğini harekete geçiriyor (Şengül, 2017). Bu sebeple de Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim görmek bu ihtiyacın karşılanmasında ciddi bir seçenek olmuştur.

Türkiye yıllardır yurtdışına öğrenci gönderen ülke iken, son yıllarda binlerce yabancı öğrenci Türk üniversitelerinde eğitim görmektedir. Türkiye'de yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı 1998-1999 öğretim yılında 18350 iken 2002-2003 öğretim yılında 15017'ye gerilemiş ve 2004-2005 öğretim yılından itibaren yeniden artmaya başlamıştır. Bu sayı 2012-2013 öğretim yılı için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 35308 olarak ifade edilmiştir. (Şahin ve Demirtaş, 2014) 2020-2021 eğitim öğretim yılı itibarıyla Türkiye'deki üniversitelere kayıtlı yabancı uyruklu öğrenci sayısı 224048 kişiye ulaşmıştır. Bunlardan 47482'si ise Suriye Arap Cumhuriyeti uyrukludur (YÖK, 2022).

Sosyal, kültürel ve ekonomik uyumun en önemli koşullarından biri eğitimidir. Çeşitli nedenlerle ikamet ettiği yerden ayrılmak zorunda kalan kişilerin yeni hayatlarına alışmaları oldukça zorlu bir süreçtir. Başka bir dilin konuşulduğu bir ülkede mülteci olmak ve o ülkenin kültürüne alışmak basit bir olgu değildir. Bu nedenle uyum sürecini kolay ve sorunsuz atlatabilmeleri için mültecilere eğitim olanakları

sunulmalıdır (Burak, Amaç, 2021). Mültecilerin Türk üniversitelerinde öğrenim görebilmesi için Yabancı uyruklu Öğrenci Sınavı'na (YÖS) girmeleri şarttır (Sadık E. , 2017). YÖS'ten yeterli puan alıp üniversiteye kayıt olan öğrencinin eğitimine başlaması için en az B2 düzeyi sertifika ya da sınav puanı almış olması ve mezuniyet için C1 düzeyi sertifika ya da sınav puanı almış olması gerekmektedir. Ağırlıklı olarak bu hususların yanı sıra özel dil öğrenme talepleri sebebiyle birçok üniversitede Türkçe öğrenim gereksinimlerini karşılamak üzere dil merkezleri kurulmuştur (Okatan, 2014). Daha çok TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi) ya da DİLMER (Dil Merkezi) adlarıyla kurulan bu merkezlerde Avrupa Dil portfolyosu ve Dil Pasaportu ölçütlerine göre seviyelendirilen A (Başlangıç), B (Orta) ve C (İleri) düzeylerinde Türkçe dil eğitimi verilmektedir.

Küreselleşen dünya koşullarına paralel olarak ve özellikle son 30 yılda Türk diline ve kültürüne yönelim artmış, Türkçe dünyanın birçok ülkesinde yabancı dil olarak öğrenilen dillerden biri olmuştur. Kuşkusuz bu ilginin tarihsel, siyasi ve ekonomik temelleri vardır ancak hızla küreselleşen dünyada ülkeler arasındaki yakın etkileşimin bir yansıması olarak yabancı dil öğretimi daha fazla önem arz etmiştir (Başar ve Akbulut, 2016).

Üniversite eğitim süreci ve Türkçe

Yabancılara Türkçe öğretimi alanında kurumsal çalışmaların yanı sıra akademik üretimin de belirli bir seviyeye ulaştığı ve düzenli yayınlar, araştırmalar, sempozyumlar ve toplantılarla hız kazandığı söylenebilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde öğretim ve yöntemsel süreçlerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu içerikleri şekillendiren didaktik altyapı, Avrupa Birliği temelli bir gelişme sağlamıştır. 2001 yılında Avrupa Diller Yılı programı kapsamında atılan bu ilk adım doğrultusunda ortak ölçütlerin öğretilmesi ve Türkçe öğretim programlarının hazırlanması ve uygulanması ile devam etmiştir. (Köse ve Özsoy, 2020). Söz konusu gelişme ile öncesinde Ankara Üniversitesi TÖMER ile başlayan yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yeni bir aşamaya geçilmiş, birçok üniversitede benzer eğitim merkezleri açılıp alternatif kitap setleri hazırlanarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi oldukça yaygın hale gelmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak bu merkezlerde öğretimi paralelinde ortaya çıkan olumlu olumsuz gelişmelerin çeşitli boyutları akademik çalışmalara konu olmasını sağlamıştır.

Öğrencilerin akademik başarı için TÖMER kurslarında A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerini eksiksiz bir şekilde tamamlamaları gerekmektedir. Bu kurslar, okuma-anlama, yazma, dinleme ve konuşma gibi becerilerin yeterli düzeyde gelişmesini sağlamaktadır. Akademik Türkçede başarı için bu becerilerin gereken seviyede olması oldukça önemlidir. Eğer öğrenciler bu seviyeleri başarılı bir şekilde tamamlayamazlarsa, akademik eğitimlerinde başarı oranları düşük olabilir (Yaşar, Özden ve Toprak, 2017).

Siyasi, ekonomik, eğitim ve turizm gibi nedenlerle Türkçeye ilgi her geçen gün artmaktadır. Bu durum Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin önemini arttırmaktadır. Ancak yabancılara Türkçe öğretimi sürecinde karşılaşılan sorunlar ile çözüm yollarına ilişkin araştırmaların da önemi aynı şekilde artmıştır (Büyükkız ve Hasırcı, 2013).

Yabancı uyruklu öğrencilere verilen Türkçe eğitimini çeşitli yönlerden inceleyen çalışmalar alanyazın taramasında görülmektedir. Sorunları genel hatlarıyla tespate yönelik çalışmalar (Şahin ve Demirtaş, 2014) görüldüğü gibi yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinde örgün eğitim ortamı dışındaki alanlara yönelik araştırmalar da görülmüştür (Okatan, 2014; Boylu ve Çangal, 2015; Güleç ve İnce, 2013). Temel dil becerileri ağırlıklı olarak yapılan çalışmalar da yapılmıştır (Biçer, Çoban ve Bakır,

2014; Kurudayıoğlu ve Çimen, 2020). Yabancı uyrukluların Türkçeyi öğrenme sürecinde kaygı, ilgi ve ihtiyaçlar temasıyla yapılan araştırmalar da görölmüştür (Başar ve Akbulut, 2016; Biçer ve Alan, 2017; İşcan, 2016).

Yabancılara Türkçe öğretiminde sorun çalışmalarında öğrenci boyutu önemlidir. Dolayısıyla öğrencilerin görüşleri doğrultusunda problemlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi incelenmeye değerlidir. Yabancı uyruklu öğrencilerle yüz yüze görüşmeler yetersiz bulunmuştur. Görüşme tekniği, konular hakkında detaylı bilgi alma açısından avantajlı olduğu için bu işe ihtiyaç vardı (Biçer, Çoban ve Bakır, 2014).

Çalışma kapsamında erişilen bulgularla alan yazın taramasında erişilip incelenen çalışmalara ait bulgular göz önüne alındığında alan yazına önemli katkı sunulacağı düşünölmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin görüşleri doğrultusunda problemlerin belirlenmesi ve değerlendirilerek incelenmesi çalışmanın amacını oluşturmuştur.

Bu araştırmanın amacı mülteci öğrencilerin üniversite eğitim süreçlerinde Türkçeyi kullanma durumlarının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmuştır:

Mülteci öğrencilerin almış oldukları Türkçe eğitime yönelik görüşleri nelerdir?

Mülteci öğrencilerin Türkçelerini geliştirmek için kullandıkları yöntemler nelerdir?

Mülteci öğrencilerin Türkçe seviyelerinin arkadaşlarıyla iletişimlerine etkisi nasıldır?

Mülteci öğrencilerin Türkçe seviyelerinin akademisyenlerle iletişimlerine etkisi nasıldır?

Mülteci öğrencilerin Türkçe seviyelerinin kurumsal işlemlerdeki iletişimlerine etkisi nasıldır?

Mülteci öğrencilerin Türkçe seviyelerinden dolayı yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Yöntem

Araştırma deseni

Mülteci öğrencilerin üniversite eğitim süreçlerinde Türkçeyi kullanma durumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseniyle hazırlanan araştırmalarda, ilgili olguyu deneyimleyen kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılarak yaşadıkları olguyu nasıl anlamlandırdıkları ortaya çıkarılmalıdır (Patton, 2015). Çünkü olgu bilim deseninde, insanların bir konu hakkındaki deneyimlerini nasıl yorumladıklarını anlamak için çaba sarf edilir. Mülteci öğrencilerin üniversite eğitim hayatlarında Türkçeyi nasıl kullandıkları ve Türkçeyi kullanırken yaşadıkları olguları ortaya çıkarabilmek amacıyla bu desen tercih edilmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kilis 7 Aralık Üniversitesinde öğrenim gören 10 Suriyeli öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmaya hız ve pratiklik kazandıran bu yöntemde araştırmacı, yakın ve erişilmesi kolay

olan bir durumu çalışma grubu olarak seçer (Patton, 2015). Bu yöntemde araştırmacı yakın çevresinden başlayarak en uygun birimleri seçer (Burak, 2022). Araştırmacıların aynı üniversitede görev yapıyor olması kolay ulaşılabılır durum örnekleme yönteminin seçilmesinde etkili olmuştur. Çalışma grubunda yer alan öğrencilere ilişkin bilgiler şöyledir:

Tablo 1: Katılımcılara ait demografik bilgiler

Öğrenci	Yaş	Cinsiyet	Bölüm
Ö1	20	Erkek	Okul Öncesi Öğretmenliği
Ö2	19	Erkek	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon
Ö3	21	Erkek	Uluslararası İlişkiler
Ö4	23	Erkek	İnşaat Mühendisliği
Ö5	22	Erkek	Moleküler Biyoloji ve Genetik
Ö6	23	Erkek	Hemşirelik
Ö7	23	Kadın	İlahiyat
Ö8	22	Kadın	Siyaset Bilimleri ve Kamu Yönetimi
Ö9	22	Kadın	Sınıf Öğretmenliği
Ö10	23	Kadın	Hemşirelik

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 6'sının erkek, 4'ünün kadın olduğu ve farklı fakülte ve bölümlerde eğitim aldıkları görülmektedir. Mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenmek için eğitim aldıkları kuruluşlara ilişkin bilgiler Grafik 1'de gösterilmiştir.

Grafik 14. Mülteci öğrencilerin Türkçe öğrendikleri kurum/kuruluşlar

Grafik 1'e göre mülteci öğrencilerin çoğunluğunun Türkçeyi üniversitelere bağlı olarak eğitim veren Türkçe Öğretim Merkezlerinde (TÖMER) öğrendikleri görülmektedir. Bazı öğrencilerin kursa gitmeden kendi çabalarıyla, özel kursla bazı öğrencilerin de Halk Eğitim Merkezinde (HEM) ve çadır kentte Türkçe eğitimi aldıkları görülmektedir. Grafik 2'de öğrencilerin Türkçe öğrendikleri yıllara ilişkin bilgilere yer verilmiştir:

Grafik 2. Mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenmek için eğitim aldıkları yıllar

Grafik 2’de mülteci öğrencilerin Türkçe öğrendikleri yıllara ilişkin bilgiler gösterilmiştir. Dört öğrencinin 2019, üç öğrencinin 2018, iki öğrencinin 2016 ve bir öğrencinin 2017 yılında Türkçe öğrenmek için eğitim aldıkları görülmektedir.

Veri toplama aracı ve verilerin toplanması

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formunun hazırlanması aşamasında alan uzmanı 2 akademisyenden görüş alınmış ve elde edilen dönütler neticesinde forma son hâli verilmiştir. 6 sorudan oluşan görüşme formunda ayrıca öğrencilerin demografik bilgilerini almaya yönelik sorular da bulunmaktadır. Öğrencilerle görüşmeler yüz yüze yapılmıştır. Her görüşme ortalama 30 dakika sürmüş, görüşmeler öğrencilerin izni doğrultusunda kayıt altına alınmıştır.

Verilerin analizi

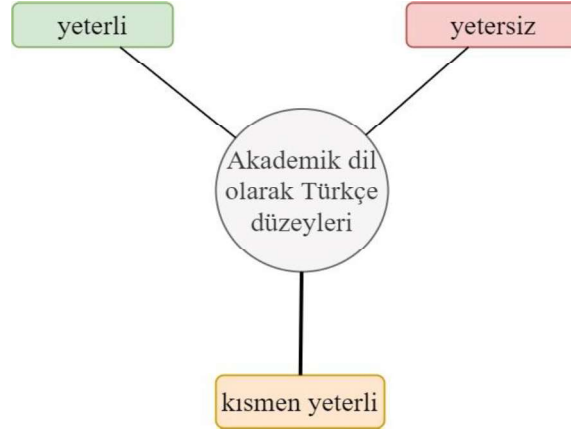
Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ilk olarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin güvenliğini sağlamak amacıyla katılımcı teyidi alınmış ve analiz sürecine geçilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Ortaya konulan görüşlerin açık olan içeriğinin tarafsız ölçülebilir ve teyit edilebilir açıklamasını yapabilmek amacıyla kullanılan (Fiske, 1996) içerik analizi, metnin içinde ilk bakışta görülemeyecek iletilerin ortaya çıkarılmasını sağlama açısından da yararlıdır (Neuman, 2017). Çalışmada elde edilen veriler araştırmacılar tarafından kodlanmış, ortaya çıkarılan kodlardan da kategorilere, kategorilerden ise temalara ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla alan uzmanı 2 akademisyenden görüş alınmış ve alınan görüşler neticesinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bulgular şekiller hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Güvenirliği artırmak amacıyla katılımcı görüşlerinden örnekler verilmiştir. Katılımcıların isimleri kullanılmamış, Ö1, Ö2... şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Mülteci öğrencilerin üniversite eğitimleri süreçlerinde Türkçe kullanma durumlarını öğrenci görüşlerinden hareketle inceleyen çalışmanın bulguları, akademik Türkçe yeterlikleri, Türkçe becerilerini geliştirmek için kullanılan yöntemler, iletişim dili olarak Türkçe kullanma düzeyleri, duyuşsal durumların dil becerileri üzerindeki rolü ve üniversite okuyacak mültecilere tavsiyeler olmak üzere ayrı başlık altında sıralanmıştır.

Mülteci öğrencilerin üniversite eğitimi süreçlerinde Türkçe kullanma durumlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın bulguları görsellerle ve doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Çalışmanın ilk

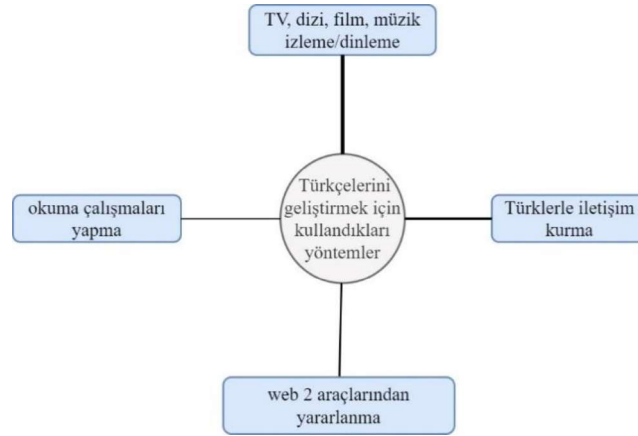
boyutunda mülteci öğrencilerin aldıkları Türkçe eğitiminin üniversite eğitimi süreçlerindeki yeterlik durumlarına ilişkin bulgular Şekil 1’de gösterilmiştir:

Şekil 1. Mülteci öğrencilerin akademik dil olarak Türkçe düzeylerine yönelik görüşleri

Şekil 1’e göre öğrencilerin bir kısmı akademik dil olarak Türkçe düzeylerini yeterli bir kısmı yetersiz görürken ağırlıklı olarak öğrenciler kısmen yeterli görmektedir. Öğrenciler özel veya TÖMER gibi kurum ve kuruluşlardan aldıkları Türkçe eğitimini günlük iletişimleri için yeterli bulurken üniversite eğitimleri için yeterli görmemektedir. Bu şekilde görüş bildiren öğrencilerden Ö5, düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir: “Kursta öğrendiğimiz Türkçe ile üniversitede aldığımız Türkçe başka. Ben moleküler biyoloji ve genetik okuyorum yani aldığım dersler benim için faydalı olmadı. Fizik, kimya, biyoloji için biraz zor oldu. Kurslarda genel bilgiler veriliyor bölümdeki dersler çok başka çok zor. Derslerde başarısız oluyorum.” Mülteci öğrencilerin dil düzeylerinin üniversite eğitimi için yeterli olmamasının gerekçeleri arasında öğrencilerin daha önce karşılaşmadıkları bölüme özgü akademik terimler, ifadeler, kelimeler gelmektedir. Söz konusu yetersizliğin farkında olan Ö7, düşüncesini “Ben C1 alınca bütün dersleri anlayacağım diye düşündüm ama öyle değil. Bence bir dili iyi anlamak iyi konuşmak için on yıl lazım. Türkçe kolay bir dil değil. Üniversitede derslerdeyken anlamıyorum evde kendim daha çok çalışıyorum, tekrar ediyorum.” şeklinde ifade ederken; Ö10, “Aldığım Türkçe eğitiminin çok iyi ve başarılı olduğunu düşünüyorum. Ancak maalesef üniversite eğitimi için pek yararlı değil evet arkadaşlarla ve hocalarla iletişim kurmak için yeterli derdimizi anlatabiliriz ama üniversitede anlatılanlar TÖMER ile alakalı değildir.” şeklinde dile getirmiştir. Özellikle okuma anlama olmak üzere temel dil becerilerinde zorluk yaşayan öğrenciler söz konusu yetersizliklerinden dolayı dersleri anlamada problemler yaşamaktadır. Mevcut Türkçe düzeyinin üniversite eğitimi için yeterli olmadığını düşünen başka bir öğrenciye göre ilk dönemlerde yaşanan zorluk ileriki yıllarda giderek azalmaktadır.

Çalışmanın diğer boyutunda öğrencilerden üniversiteye başladıktan sonra Türkçe dil becerilerini geliştirmek için gerçekleştirdikleri uygulamalara/yöntemlere ilişkin görüşleri alınmış ve bu görüşlere ilişkin bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir:

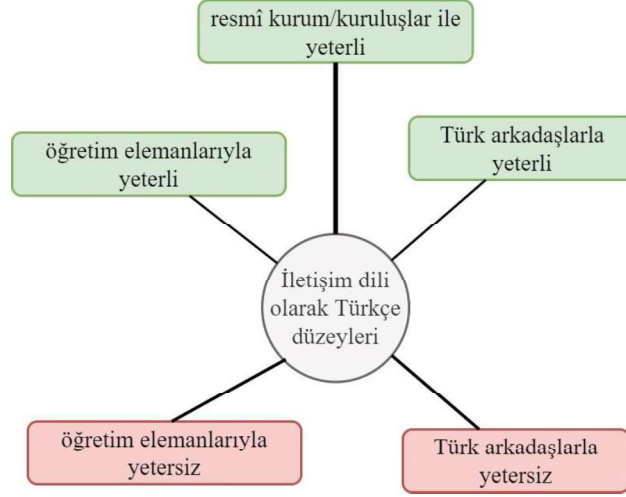
Şekil 2. Mülteci öğrencilerin Türkçelerini geliştirmek için kullandıkları yöntemler

Şekil 2’de görüleceği üzere öğrenciler Türkçelerini geliştirmek için çeşitli yollara başvurmaktadır. Bunlardan en çok başvurulan yöntem Türkçe TV, dizi, film izlemek ve müzik dinlemektir. Bu yöntemle başvurduğunu ifade eden Ö4, düşüncesini “Film izledim. Filmlerde yeni kelimeler öğrenmeye çalıştım. Yani dizide duyduğum kelimeler yeni kelimeler. Bir not aldım çevirdim anlamak için ezberledim onları böylesine kelimelerle çok fazla okumadım kitap falan şarkı müzik dinlemeyi hem de çok sevdim. Koray Avcı sesi çok güzel.” diyerek ifade etmiştir. İzlediği film ve dizilerdeki ifadeleri not alan ve bunları günlük hayatta kullanan Ö8 de düşüncesini “Dizi ve filmleri tercümesiz alt yazısız izliyorum. Dinlerken anlamını bilmediğim kelimeleri not alıyorum. Cümleleri araştırıyorum anlamı nedir diye.” şeklinde dile getirmiştir. Görüş bildiren öğrencilerin yarısı Türkçe becerilerini geliştirmek adına ikinci en yoğun kullanılan yöntem olarak Türklerle iletişim kurmayı tercih etmektedir. Özellikle akranlarla iletişim kurup birlikte vakit geçirmek, çalışmalar yapmak öğrenciler tarafından faydalı görülmektedir. Bu şekilde düşünen Ö1, düşüncesini şöyle aktarmıştır: “Arkadaşlarımın çoğunluğu Türk olduğu için daha çok onlardan öğreniyorum. Günlük konuşmaları, ders açıklamaları, birlikte grup çalışmaları daha verimli oldu benim için. Hocadan dinliyorum anlıyorum çalışırken zorlandığımda Türk arkadaşlarım bana anlatıyor yardımcı oluyor.” Türkçesini geliştirmek için okumanın önemli olduğunu düşünen Ö8, özellikle sesli okumanın telaffuz hatalarını azaltmada faydalı olduğunu düşünmektedir. Okuma etkinliğinin Türkçe becerilerini geliştirdiğini düşünen Ö3 ise düşüncesini “Arada sırada mesela kelimeler unuttuğum oluyor onun üzerinde çalışıyorum. İki üç kitap falan alırım beğendiğim onu okuyorum ağzım daha fazla alışır daha fazla kelime görürüm. Önceden bir cümlede iki kelime anlamıyordum ilerledikçe bir kelimeye düştü. Gittikçe azalıyor. Daha fazla güçleniyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelimeleri, ifadeleri sözlük kullanarak çeviren öğrencilerin yanı sıra Türkçe haberleri ve yabancılar için Türkçe öğretimi ile ilgili web 2 araçlarını kullanan, öğretim videoları izleyen öğrenciler de bulunmaktadır. Eğitimde söz konusu araçları kullanan Ö8, düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: “Sürekli öğretim videolarını izliyorum yani birkaç hocanın kanalı var. Yabancılar Türkçe öğretimi dersleri veren hocalar var. Mustafa Altun ve Önder Çangal. Onları izleyip aldığım bilgilerle karşılaştırıp öğrendim.” Ayrıca Covid 19 salgın sürecinde sınıf ortamına gelemeyen dolayısıyla Türkçeye daha az maruz kalan öğrenciler salgın sürecinden olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Türk arkadaşlarıyla ve öğretim elemanlarıyla daha az iletişime geçtiklerini ifade eden mülteciler Türkçelerinin gerilediğini düşünmektedir. Salgın sürecinden olumsuz etkilenen Ö4, düşüncesini “Uzaktan eğitim çok kötüydü uzaktan olmasaydı Türkçem daha iyi olurdu. Türklerle daha az karşılaştım onlarla çok konuşamadım etkileşim olmadı.” şeklinde ifade ederken; Ö6,

“Online eğitim çok kötü oldu. Online olmasaydı Türkçem daha iyi olurdu. Arkadaşlarla çok iletişim olmadı özellikle Türk arkadaşlarla çok vakit olmadı.” şeklinde ifade etmiştir.

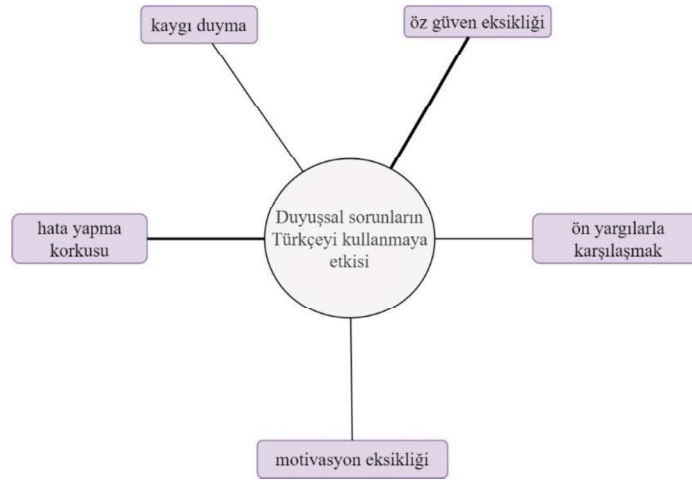
Çalışmanın bir başka boyutunda mülteci öğrencilerin Türkçe düzeylerinin iletişimde yeterli olup olmadığına ilişkin görüşleri alınmış ve bu görüşlerden hareketle elde edilen bulgulara Şekil 3'te yer verilmiştir:

Şekil 3. Mülteci öğrencilerin iletişim dili olarak Türkçe düzeyleri

Şekil 3'e göre mülteci öğrencilerin bazıları öğretim elemanlarıyla ve Türk arkadaşlarıyla iletişimde Türkçe düzeylerini yeterli, bazıları yetersiz görürken; öğrencilerin tamamı resmî kurum/kuruluşlar ile iletişimde Türkçe düzeylerini yeterli görmektedir. İki katılımcı dışındaki mülteci öğrenciler Türk arkadaşlarıyla/akranlarıyla iletişim kurmada sorun yaşamamaktadır. Türkçe düzeyinin arkadaşlarla iletişimde yeterli olduğunu düşünen Ö8, düşüncesini “Arkadaşlarımla sohbet ederken iletişimde yeterliydi hiç sorun yaşamadım. Beraber ders çalışıyoruz bize yardımcı oluyorlar hiçbir sorun yaşamadım.” şekilde ifade ederken; Ö10, “Nereye gidersem takdir görüyorum. İşlemlerim daha çabuk hallediliyor. Tekrar gittiğimde beni hatırlıyorlar. Çok iyi bir şey herkes bana yardımcı olmaya çalışıyor ben şanslıyım bu konuda.” şeklinde ifade etmiştir.

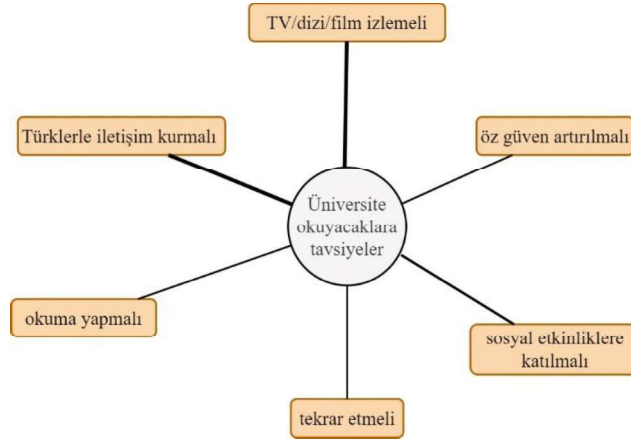
Görüşmeler sırasında öğrenciler iletişim kurmada Türkçe yetersizliklerinin yanı sıra duyuşsal faktörlerin de etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda elde edilen veriler Tablo 4'te gösterilmiştir:

Şekil 4. Mülteci öğrencilerin duyuşsal durumlarının Türkçeyi kullanmalarına etkisi

Mülteci öğrenciler kaygı, korku, öz güven ve motivasyon eksikliği gibi durumlardan dolayı Türkçe iletişim kurmada zorluklar çekmektedir. Şemadan da anlaşıldığı üzere özgüven eksikliği ve hata yapma korkusu diğer etmenlere göre şekil 4'ten de daha baskındır. Öğrenciler konuşurken, derslerde düşüncelerini ifade ederken, sunumlar yaparken yanlış yapma korkusundan kaygı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretim elemanlarından çekinip hata yapma korkusu yaşayan Ö6, görüşünü “Konuşurken hata yapmaktan yanlış bir şey söylemekten çok çekiniyorum. Türkçe konuşurken hemen fark ediliyoruz, dikkat çekiyor. Hocalar genellikle hata yaptığımızda bizi utandırmıyorlar, anlıyorlar. Bizim için özel farklı bir uygulama da yapmıyorlar. Bize soruyorlar anladınız mı anlamadınız mı diye. Tekrar edelim mi diye derste soruyorlar. Ama biz çekiniyoruz genellikle.” şeklinde ifade etmiştir. Bu konudaki düşüncelerini Ö1, “Ders sunumu yaparken bazı ödevler oluyor ya, dersi anlattığımız sınıfın önünde konuşmak beni rahatsız ediyor. Evde kendi kendime çok rahat anlatıp konuşuyorum. Ama sınıfta çok zor. Çünkü kekeliyorum, konuşamıyorum, stresten dolayı. Bazı kelimeleri telaffuz edemediğimde bana gülüyorlar sınıfta okurken ya da mı iiiiii diye uzatıyorum. Sesli harflerde özellikle. Çok geldi başıma.” şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde konuşma kaygısı yaşayan Ö6, düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “Heyecan, stres çok yaşadım. Yanlış yapma korkusu çok oldu. Allah’a şükür başarılı oldum yine de. Ben en çok konuşmada zorluk yaşadım hâlâ da yaşıyorum.” Bazı Türk arkadaşlarının kendilerine ön yargı ile yaklaşıp olumsuz tutum takındığını ifade eden öğrenciler iletişim engeli ile karşılaşmaktadır. Bu konudaki düşüncesini Ö4, şu şekilde dile getirmiştir: “Arkadaşlarla biraz daha zor oldu iletişimim hem de olumsuz tepki aldım. Siz Türkçe bilmiyorsunuz sonra sınavsız giriyorsunuz burada bedava okuyorsunuz. Bizim hakkımızı alıyorsunuz. Yani biz sınavlara giriyoruz siz sınavsız kayıt oluyorsunuz gibi. Ben YÖS'e girdim dedim çok çalıştığımı anlattım yine anlamadı. Anlamak istemedi.” Bölümlerine özgü akademik terimleri ve ifadeleri anlamakta zorluk yaşayan bazı mülteci öğrenciler hocalarla iletişim kurmada Türkçelerinin yetersiz olduğunu, bu durumun da onlarda kaygı oluşturduğunu düşünmektedir. Bu konudaki düşüncesini Ö1, “Bazı kelimeleri soruları görünce tıkanıyorum. Özellikle derslerdeki bazı kelimeler konular zor bazı Türk arkadaşlarım da hocayı anlamadığını söylüyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Çalışmanın diğer boyutunda mülteci öğrencilerin üniversite öncesi, sırası ve sonrası süreçlerinde edindikleri tecrübelerden hareketle üniversite eğitimi almak için Türkçe öğrenenlere tavsiyeleri sorulmuştur. Bu görüşlerden hareketle elde edilen veriler Şekil 5'te gösterilmiştir:

Şekil 5. Mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenmek isteyenlere tavsiyeleri

Şekil 5'te görüleceği üzere mülteci öğrencilerin tavsiyelerinin başında Türklerle iletişim kurmak ve Türkçe TV, dizi, film izlemek/seyretilmek gelmektedir. Öğrenciler, dil becerilerini geliştirmede, yaşanılan bölgedeki mülteci sayısının önemli olduğunu, sınır bölgelerinde veya sınıra yakın yerlerde yaşayanların Türkçeye maruz kalma noktasında sorunlar yaşadıklarını düşünmektedir. Kilis'te ikamet edip yine Kilis'te üniversiteye devam eden Ö4, üniversiteye başlayacak mülteci arkadaşları için "Kilis'te kalmamalılar. İstanbul'a gitsinler. Kilis'in yarısı Suriyeli ben dükkâna gittiğim zaman Türkçe soruyorum o bana Arapça cevap veriyor Türkler bile burada Arapça konuşuyor. Türklerin olduğu ortamda bulunmak önemli. Mecbur olunca daha iyi öğrenecekler İstanbul'a giden arkadaşım şimdi öyle. Sınır bölgesindeki tüm şehirler böyle herkes Arapça konuşuyor. Türkçe çok iyi bilmiyorlar." tavsiyesinde bulunmuştur. Benzer konudaki görüşünü Ö1, "Sadece TÖMER'e gidip öğrenirim demesinler, arkadaş olsunlar Türklerle, Türkçe TV izlesinler bol bol dinleme yapsınlar. Türkleri iyi dinlesinler kelimeleri nasıl konuşuyorlar taklit etsinler." şeklinde ifade etmiştir. Dil öğretiminin sadece TÖMER ya da özel kurslarla sınırlı kalmaması öğrencinin farklı kaynaklardan Türkçe öğrenme sürecini devam ettirmesi gerektiği de tavsiyeler arasında yer almaktadır. Türkçe öğrendikten sonra öğrencilerin destek eğitimi alması, kursta öğrenilen bilgilerin kuralların tekrar edilmesi gerektiği öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca öğrenciler, üniversite eğitimi süreçlerinde anlama kabiliyetlerini geliştirmek adına okuma becerisine önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu minvaldeki düşüncesini Ö8, şu şekilde dile getirmiştir: "Fazla kitap okumalarını tavsiye ederim özellikle sesli olarak. Yeni deyimleri ve kelimeleri öğrenecekler. Bazı arkadaşlarım var okurken hata yapıyorlar okuma biliyorlar ama telaffuz yok. Telaffuz eksikliğinden dolayı Türkler onu anlamıyorlar. Bazılarının şöyle sıkıntıları var kural olarak kuralları biliyor ama kelime eksikliğinden cümleyi oluşturamıyor." Sosyal faaliyetlere katılmanın dil becerilerini ve iletişimi geliştireceğini düşünen öğrencilerin yanı sıra kurslarda ya da üniversitede öğrenilenlerin evde tekrar edilmesi gerektiğini düşünen öğrenciler de bulunmaktadır.

Tartışma ve sonuç

Bu çalışmada, mülteci öğrencilerin üniversite eğitimleri süreçlerinde Türkçeyi kullanma durumları saptanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda üniversite eğitimlerine devam eden mülteci öğrencilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler aracılığıyla elde edilen bulgular, öğrencilerin akademik Türkçe yeterlikleri, Türkçe becerilerini geliştirmek için kullanılan yöntemler, iletişim dili olarak Türkçe kullanma düzeyleri, duyuşsal durumların dil becerileri üzerindeki rolü ve üniversite okuyacak mültecilere tavsiyeler olmak üzere beş alt boyutta ele alınmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgular çerçevesinde mülteci öğrencilerin çoğunun çeşitli kurumlardan aldıkları Türkçe eğitimini üniversiteye başlayabilmek noktasında yetersiz gördükleri tespit edilmiştir. Nitekim Kurudayıoğlu ve Çimen'in (2020) çalışmasında da Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin, iletişim becerilerini (dinleme, okuma yazma, konuşma) geliştirmek için aldıkları kurs temelli dil eğitimleri, akademik başarıları için yetersiz görülmüştür. Özellikle eğitim aldıkları bölüme özđü ifadeleri, terimleri anlamakta problem yaşayan mülteci öğrenciler, üniversite eğitimlerinin başlangıcında zorlanmakta, başarısız olmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerden birkaçının aldıkları Türkçe eğitimini üniversite eğitim süreci için yeterli gördüğü, birkaç öğrencinin de kısmen yeterli gördüğü saptanmıştır. Öğrencilerin aldıkları Türkçe eğitiminin iletişim ihtiyaçlarını karşıladığı fakat üniversite eğitimi için yeterli olmadığı sunucuna ulaşılmıştır.

Mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenimlerini tamamladıktan sonra Türkçe düzeylerini korumak ve geliştirmek amacıyla Türkçe TV, dizi, film izleyip müzik dinledikleri (Başar ve Akbulut, 2016), Türklerle iletişim kurdukları, okuma çalışmaları yaptıkları ve web 2 araçlarından yararlandıkları tespit edilmiştir. Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenenlerin Türk filmlerine, dizilerine olan ilgilerinin mülteci öğrencilerde de görüldüğü saptanmıştır. Maden ve İşcan (2011) çalışmalarında yabancı öğrencilerin Türk filmlerini izleyerek ve Türk müziklerini dinleyerek Türkçe öğrenmeye katkıda sağladıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca mülteci öğrencilerin Türkçelerini geliştirmek adına özellikle üniversitedeki akranlarıyla iletişim kurdukları, bireysel okuma çalışmaları gerçekleştirdikleri ve teknolojiden faydalandıkları saptanmıştır.

Çalışmada mülteci öğrencilerin çoğunluğunun iletişim dili olarak Türkçe düzeylerinin yeterli olduğu, bazı mülteci öğrencilerin öğretim elemanları ve Türk arkadaşlarıyla olan iletişimlerinde Türkçe düzeylerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin tamamının resmî kanallarla iletişim kurmakta zorlanmadığı, saptanmıştır.

Mülteci öğrencilerin kaygı, korku, öz güven ve motivasyon eksikliğinden dolayı iletişime geçmede problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle hata yapma, yanlış anlaşılma korkusunun, mülteci öğrencilerin akranlarıyla, üniversitedeki öğretim elemanlarıyla iletişim süreçlerinde sorunlar yaşamalarına neden olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Boylu ve Çangal (2015) çalışmalarında Türkçeyi sınıf dışında kullananların konuşma kaygısı düzeylerinin sınıf dışında kullanmayanlara göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Dolayısıyla sınıf dışında Türkçe konuşma ve pratik yapma imkânı olan öğrencilerin Türkçe konuşma kaygılarının azaldığı yönünde bir çıkarımda bulunulabilir. Benzer şekilde İşcan (2016) da yabancı dil kaygısının, öğrencilerde dil hataları, düşük özsaygı, olumsuz düşünceler, düşük performans ve beyinde dil öğrenme sürecine karşı bir filtreleme davranışı gibi etkileri güçlendireceğini dile getirmiştir. Aynı zamanda, yabancı dil kaygısı öğrencinin dersten kaçınma eğilimini de artıracığından ders materyallerinin kullanılamaması, öğrenme etkinliklerinde çekingenlik, zayıf kurs katılımı ve düşük kurs başarısına yol açabileceği değerlendirilmiştir.

Ayrıca bazı akranlarının mülteci öğrencilere ön yargı ile yaklaşmalarının, onları dışlayıcı tutumlar sergilemelerinin öğrencilerin Türkçe kullanma durumlarını olumsuz etkilediği saptanmıştır. Bu olumsuzluk özellikle konuşma becerisine ket vuran bir özellik göstermektedir. Nitekim Biçer ve Alan'ın (2017) çalışmasında da görüldüğü üzere Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme konusunda büyük bir ihtiyaç duydukları ve dil becerileri arasında özellikle konuşmayı daha fazla geliştirmek istedikleri belirlenmiştir. Bu öğrenciler, Türkçe kurslarında bu beceriyi geliştirme imkânı bulabileceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, derslerde günlük hayatla bağlantı kurmanın önemli olduğu ve teknolojik

materyallere ihtiyaç duydukları gözlemlenmiştir. Bu öğrenciler için etkili bir program hazırlanması için bu ihtiyaçların bilinmesi ve dikkate alınması gerekmektedir.

Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen mülteci öğrencilerden, benzer süreçten geçecek olan yani Türkçe öğrenip üniversite eğitimine başlayacaklara yönelik tavsiyeleri alınmıştır. Öğrencilerin süreçteki deneyimlerinden hareketle Türkçe öğreneceklerine Türkçe TV, dizi, film izlemelerini, Türklerle daha çok iletişim kurmalarını, sosyal etkinliklere katılıp öz güvenlerini artırmalarını tavsiye ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca dil öğrenmenin bireysel çabayla devam ettirilmesi, derslerde öğrenilenlerin tekrar edilmesi, okumalar yapılması diğer tavsiyeler arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak mülteci öğrencilerin üniversiteye başlamadan önce aldıkları Türkçe eğitiminin üniversite eğitimlerini devam ettirmede yetersiz olduğu, Türkçelerini geliştirmek amacıyla çeşitli bireysel etkinlikler gerçekleştirdikleri, resmî işlemlerde iletişimde sorun yaşamadıkları, duyuşsal sebeplerden dolayı iletişimde sorunlar yaşadıkları, Türkçe öğrenme sürecindeki tecrübelerini paylaştıkları tespit edilmiştir.

Öneriler

Çalışma sonuçlarından hareketle mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinin daha verimli hâle getirilmesine ilişkin bazı önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Mülteci öğrencilerin üniversiteye başlamak için aldıkları Türkçe eğitiminin yeterli olmadığı saptanmıştır. Öğrencilere ek olarak akademik Türkçe kursları verilmelidir C1+ ya da C2 olarak da tanımlanan bu kurslar TÖMER, DİLMER'lerde kur eğitimi sürecinin sonunda zorunlu olarak tutulabilir.
- Öğrencilerin Türkçe eğitimlerinin kursla sınırlandırılmaması adına Türkçelerini geliştirebilecek etkinliklere ve materyallere ulaşabilmeleri sağlanabilir. Bu noktada kurs eğitimleri sürecinde ağırlıklı olarak kitap setlerine bağlı eğitim sürecinde materyal çeşitliliği dil beceri alanlarını geliştirecek nitelikte zenginleştirilmelidir. Etkinlikler kurs ortamlarının dışında da yürütülebilir ve devamlılık gösterir şekilde olmalıdır.
- Dil öğretimi süreçlerinin planlamasında yabancı öğrencilerle Türk öğrenciler arasındaki iletişim sorunları için konuşma kulüplerine de yer verilerek bunlar işler hale getirilebilir.
- Mülteci öğrencilere karşı takınılan olumsuz tutumları önlemek amacıyla Türk akranlarıyla mülteci öğrencilerin ortaklaşa gerçekleştirebileceği etkinlikler düzenlenebilir.
- Dil öğrenme tecrübesi olanların kendilerinden sonra gelecek olanlara yönelik tavsiyelerinden hareketle dil öğrenme sürecinin dil merkezlerinin kursları ile sınırlı tutulmaması gerektiği bilinci öğrencilere aşılanmalı ve kurs dışı öğrenim süreci de aktif tutulmalıdır.

Kaynakça

- Başar, U. ve Akbulut, E. (2016). Yabancılara Türkçe öğretiminde öğrenen ihtiyaçlarının belirlenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Tiflis Türk Kültür Merkezi örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 1005-1020.
- Biçer, N., ve Alan, Y. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Suriyelilerin ihtiyaçlarına yönelik bir eylem araştırması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(3), 862-878.
- Biçer, N. Çoban, İ., ve Bakır, S. (2014). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin karşılaştığı sorunlar: Atatürk Üniversitesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 125-135.
- Boylu, E. ve Çangal, Ö. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Bosna-Hersekli öğrencilerin konuşma kaygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 349-368.
- Burak, D. (2022). Örneklemeye yöntemleri. H Tabak, B. Aksu Dünya ve F. Şahin (Ed.) *Eğitimde araştırma yöntemleri* (ss. 125-153). Pegem Akademi.
- Burak, D. ve Amaç, Z. (2021). "Mülteci öğrenciler kanadı kırık kuşlar gibidir.": Öğretmen adaylarının mülteci öğrenci algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, Türkiye'de ve Dünyada Göçmen Eğitimi Öze Sayısı, 221-247. DOI: 10.37669/milliegitim.955233
- Büyükkiz, K. K. ve Hasırcı, S. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarının yanlış çözümleme yaklaşımına göre değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 51-62.
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*. (S. İrvan, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güleç, İ. ve İnce, B. (2013). Türkçe öğrenen yabancıların günlük yaşama ilişkin kültürel algıları üzerine bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 95-106.
- İşcan, A. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yabancı dil kaygısının Türkçe öğrenenler üzerindeki etkisi (Ürdün Üniversitesi örneği). *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*(17), 106-120.
- Köse, D., ve Özsoy, E. (2020, Ekim). Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretiminin otuz yılı: 1990-2020. *Turkophone*, 7(2), 27-54.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çimen, L. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe Öğrenen öğrencilerin akademik yazılarında etkileşimli üstsöylem belirleyicilerinin kullanımı. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(31). doi:DOI: 10.26466/opus.771950
- Maden, S. & İşcan, A. (2011). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi amaç ve sorunlar (Hindistan örneği). *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (5), 23-38. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/16226/169931>
- Neuman, L. W. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar*. (S. Özge, Çev.). Yayın Odası.
- Okatan, H. İ. (2014). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesinde okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme sorunları. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), 79-112.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. SAGE
- Sadık, E. (2017). *Küreselleşme sürecinde uluslararası öğrenci hareketliliğinin sorunları: Türkiye'deki Kosovalı öğrenciler örneği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahin, M. ve Demirtaş, H. (2014). Üniversitelerde yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarı düzeyleri, yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim*(204), 88-113.
- Şengül, K. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afganistanlı Özbek Türklerinin Türkiye Türkçesine yönelik görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2).
- Yaşar, E., Özden, M. ve Toprak, S. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Tömerler ve akademik başarı. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(3), 213-224.

YÖK.(2022.02.28). istatistik.yok.gov.tr https://istatistik.yok.gov.tr/zkau/view/z_nj60/dwnmed-1/qmd/Uyru%20G%20c3%b6re%20c3%96%20c4%9fren%20Say%20b1lar%20Raporu%2028-01-2022.xls adresinden alındı